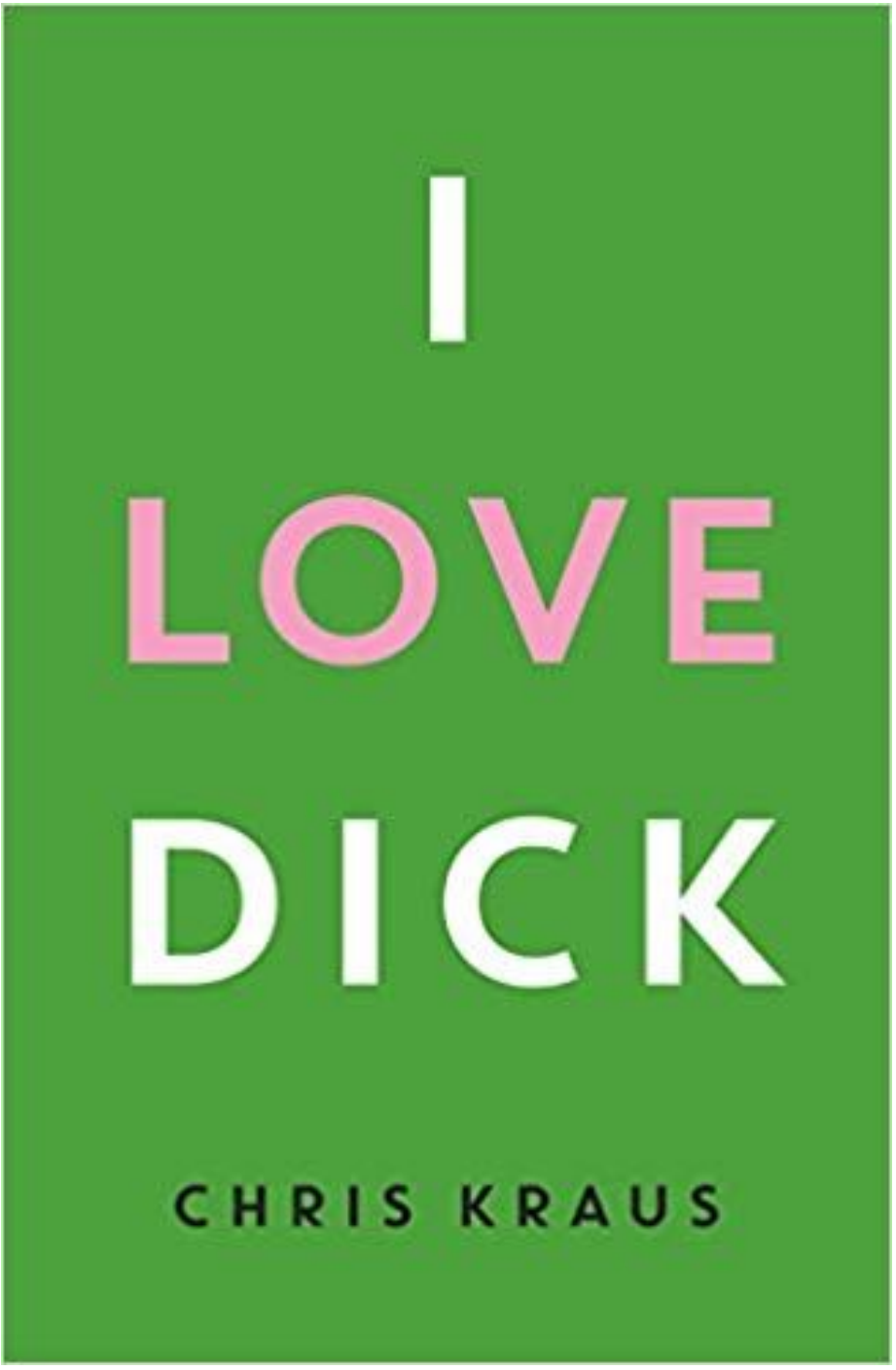

dramatiseret og instrueret af
JENS ALBINUS på HUSETS TEATER

undervisningsmateriale af
IDA VEST HEBSGAARD

DET PERSONLIGE ER POLITISK?

Den 14. september 2019 har Husets Teater premiere på 'I LOVE DICK'. Forestillingen 'I LOVE DICK' er dramatiseret og instrueret af Jens Albinus på baggrund af romanen med samme navn skrevet af filmskaberen og forfatteren Chris Kraus. 'I LOVE DICK' handler om den 39-årige eksperimentalfilmkunstner Chris og hendes fantasier om Dick. Hun lever i et intellektuelt mættet, men sexløst og intimitetsfattigt parforhold med den 56-årige universitetslektor Sylvère Lontringer. Den intimitet, der trods alt eksisterer i deres parforhold, handler om at fortælle hinanden ALT. Da Chris forelsker sig i Dick, Sylvères yngre kollega, inddrager hun straks Sylvère i sine tanker og fantasier. Et hæsblæsende skrivearbejde påbegyndes, hvor både Sylvère og Chris skriver kærlighedsbreve til Dick i et slags "meta-erotisk" trekantsdrama. Lige indtil Chris forlader Sylvère.

Forestillingen 'I LOVE DICK' er baseret på bogen af samme navn skrevet af Chris Kraus. Romanen fra 1997 er allerede blevet en kultklassiker, der er blevet betegnet som 'den vigtigste bog om mænd og kvinder i det 20. århundrede' (REF, The Guardian). 'I LOVE DICK' er i dag et absolut hovedværk i feministisk litteratur i USA. Romanen er autofiktiv. Det vil sige, at grænserne mellem fiktion og virkelighed er slørede. Hovedpersonen Chris Kraus, hendes mand Sylvere Lotringer og Dick, som Chris forelsker sig i, er alle baseret på de virkelige personer Chris Kraus, Sylvere Lotringer og Dick. Kraus skriver det personlige frem i romanen, der ekspliciteres som et stykke feministisk revolutionerende kunst.

Medvirkende: **MARINA BOURAS, STEEN STIG LOMMER, JIMMY JØRGENSEN**
Instruktion: **JENS ALBINUS**
Tekst: **JENS ALBINUS EFTER CHRIS KRAUS ROMAN 'I LOVE DICK'**
Musik: **AUGUST ROSENBAUM**
Scenografi og lyddesign: **DITLEV BRINTH**
Lysdesign: **SÚNI JOENSEN**
Undervisningsmateriale: **IDA VEST HEBSGAARD**

Undervisningsmaterialet

Formålet med dette undervisningsmateriale er, at give inspiration til hvordan Husets Teaters 'I LOVE DICK' kan anvendes af undervisere, som ønsker at kombinere undervisningen med en teateroplevelse. Materialet henvender sig primært til undervisere og studerende på gymnasieniveau. Undervisningsmaterialet er inddelt i kapitler, som hver især tilbyder en fagtematisk vinkel på forestillingen, og der suppleres med forslag til arbejdsopgaver.

1. Samfundsfag
2. Drama
3. Dansk/engelsk/almen sprogforståelse

Brug gerne materialet på tværs af kapitlerne, da undervisningsmaterialet overordnet er tilrettelagt efter at kunne dykke ned i temaet 'det personlige er politisk'.

Materialet ønsker at opmuntre til refleksion om hvordan kunst og teater indgår i samfundsdebatter, historieskrivning og generelt påvirker samfundsstrukturer. Materialet ønsker desuden at understøtte

undervisere, der vil inkorporere feministiske perspektiver som en del af gymnasieundervisningens dannelsesprojekt.

Der er mulighed for at arrangere en åben prøve, en introduktion, en artist talk eller lignende efter aftale med Husets Teater. For yderligere information kontakt venligst dramaturg Pernille Kragh på perniller@husetsteater.dk / 3325 1376.

Chris Kraus

Chris Kraus (f. 1955) er en amerikansk forfatter og filminstruktør. I 1997 debuterede hun med romanen 'I LOVE DICK'. Chris Kraus er født i New York City, men opvokset i Connecticut (USA) og siden hen New Zealand, hvortil hendes forældre valgte at emigrere. Efter at have studeret på universitetet i New Zealand arbejdede hun i en årrække som journalist, men vendte herefter tilbage til New York, hvor hun i første omgang forfulgte en drøm om at blive skuespiller. Til opførelsen af en performance mødte hun teoretikeren Sylvère Lotringer, og de to indledte en kort affære, der senere udviklede sig til et egentligt forhold.

Eksperimentalfilmkunstner og forfatter Chris Kraus

På opfordring fra en af sine skuespilundervisere valgte Kraus at droppe skuespillet og i stedet kaste sig over filmmediet. Det blev starten på en mangeårig karriere som filminstruktør, der dog ikke skabte hverken den store opmærksomhed eller økonomisk afkast. Sideløbende med filmproduktionen begyndte Kraus og Lotringer at investere i ejendomme til udlejning, og Kraus skabte sig derigennem en indtægtskilde, der muliggjorde hendes fortsatte beskæftigelse med eksperimentelle film.

Da filmen "Gravity and Grace" (1996) ikke opnåede den popularitet, som Kraus havde håbet på, begyndte hun at opgive sin beskæftigelse som instruktør. I mellemtiden havde hun i samarbejde med

Lotringer skrevet et hav af breve til en engelsk kulturkritiker, der senere blev afsløret som Dick Hebdige. Hun valgte at transformere brevene til en roman – ”I love Dick”. Selvom hun på dette tidspunkt var separeret fra Sylvère Lotringer, holdt de fortsat kontakt både under og efter romanens tilblivelse: *”Skrivningen var godt nok adresseret til Dick, men den var vokset ud af en omfattende og vedholdende to årtier lang samtale med Sylvère”*(Elaine Blair: Chris Kraus, Female Antihero. The New Yorker, 2016-11-21. Egen oversættelse). Bogen modtog meget lidt omtale, da den udkom i 1997, og blev i første omgang mest et sladderobjekt, da Dick Hebdige forsøgte at forhindre dens udgivelse. Det var først ved genudgivelsen i 2006, at ”I love Dick” fik opmærksomhed og opnåede popularitet.

Siden 1995 har Kraus boet i Los Angeles, hvor hun også har skrevet de fleste af sine bøger. Hun har i flere år undervist i skrivekunst på ArtCenter College of Design i Pasadena og fungerer som medredaktør på Lotringers forlag Semiotext(e), hvor hendes egne bøger også er udgivet, og hvor hun har startet label’et ”Native Agents”.

kilde: https://forfatterweb.dk/kraus-chris

1. Samfundsfag

'I LOVE DICK' handler om filmskaberen Chris Kraus, der gør oprør mod en mandsdomineret kunstverdenen. En verden, der konstant reducerer Chris værdi som menneske og som kunstner. Chris bliver gjort til sin mands 'ledsager' til fester, kunstarrangementer og så videre, i stedet for at blive anerkendt på lige fod med ham.

Chris begynder sammen med sin mand Sylvère, at skrive breve til Dick, og i brevene sammenfletter hun i en vid tankestrøm sine følelser for Dick med referencer til andre kvindelige kunstnere og aktivisters oprør. Hvad der forstås som noget personligt (forelskelse, parforhold og selvrefleksion) sidestilles med samfundsanliggender som kunst, aktivisme og politik. På den måde kan man argumenterer for, at Chris ophøjer det personlige i sin brevskrivning, der bliver til en bog.

Kvindelige kunstnere er ofte blevet anklaget for at beskæftige sig med det personlige, ligesom kvinder historisk set har arbejdet i hjemmet (uden løn), som vi kan forstå som et personligt rum, mens mænd har arbejdet udenfor hjemmet og haft stemmeret/påvirket samfundsanliggender, hvad vi kalder det offentlige rum. Denne opdeling af mænd og kvinders roller kan anskues som en magtstruktur i samfundet, der giver nogle individer flere muligheder, magt eller privilegier end andre. En bevægelse der har været med til at ændre dette er feminismen. I dette kapitel skal vi udfordre Chris Kraus samfundsmæssige og kunstneriske oprør og position i verden. Men først skal vi gennemgå de vigtigste kendetegn ved feminismen.

"What's the matter?
It's the same distance!"

Feminisme

Hvad er feminisme? Feminisme er den opfattelse, at kvinder også er mennesker. Begrebet, eller ideologien feminisme, beskriver de politiske, kulturelle og økonomiske bevægelser, der arbejder for at skabe lige rettigheder for kvinder. Feministiske aktivister har gennem tiden kæmpet for kvinders juridiske rettigheder (f.eks. retten til at eje ejendom og stemme), retten til deres egen krop (f.eks. reproduktive rettigheder såsom retten til abort, beskyttelse mod vold i hjemmet, seksuel chikane og voldtægt), rettigheder på arbejdspladsen (f.eks. lige løn og barselsrettigheder), og mange andre problematikker, der søger at ligestille kvinder med mænd.

Feminismens historie og udvikling

Feminismens historie kan inddeles i tre bølger. Den første bølge fandt sted i slutningen af 1800-tallet og starten af 1900-tallet, og kæmpede primært for kvinders ret til at stemme. Den anden bølge fandt sted i 1960erne og 70erne, og beskæftigede sig mere bredt med ligestillingen af kvinders juridiske og sociale rettigheder.

Betty Friedan skrev bogen *The Feminine Mystique* i 1963, der blev vigtig for bølge nummer to. Friedan kritiserede ideen om, at kvinder kun blev hele mennesker ved at passe børn, mand og hus. Slagordet for den anden bølge lød 'det personlige er politisk' og opfordrede kvinder til at reflektere over deres personlige liv og 'plads i hjemmet', som noget der skulle ses i sammenhæng med magtstrukturer, der skabte ulige vilkår for kvinder socialt, økonomisk og juridisk.

Den tredje feministiske bølge voksede frem i 1990erne og udfordrede den anden bølges forståelse af frigørelse. Den tredje bølge (fra 1990erne) kritiserede den anden bølge (1960erne) for at udelukke alle, der ikke var hvide kvinder fra middelklassen. I 1980erne og 90erne udfordres forståelsen af hvad en kvinde overhovedet er.

Intersektionel feminisme

Den intersektionelle feminisme vokser frem - et teoretisk perspektiv, der blev fremført af den sorte feminist og professor i jura Kimberlé Crenshaw. Crenshaw argumenterer for, hvordan køn skal forstås i forhold til andre parametre såsom race, etnicitet, klasse, uddannelse, nationalitet og så videre. Crenshaw demonstrerede for eksempel, hvordan sorte amerikanske kvinder både kan blive offer for

sexisme og racisme på arbejdspladsen, og at den lovgivende og dømmende magt skal have blik for dette. Den intersektionelle feminisme tydeliggør altså hvordan flere former for undertrykkelse kan ramme det samme individ.

Miniøvelse: Diskuter i plenum: Overvej hvad ordet privilegie betyder for dig. Hvilke sociale kategorier falder du ind under som individ? Tænk på køn, seksualitet, etnicitet/race. Overvej hvilke dele af din identitet der evt. giver dig privilegier, og hvilke der evt. ikke gør.

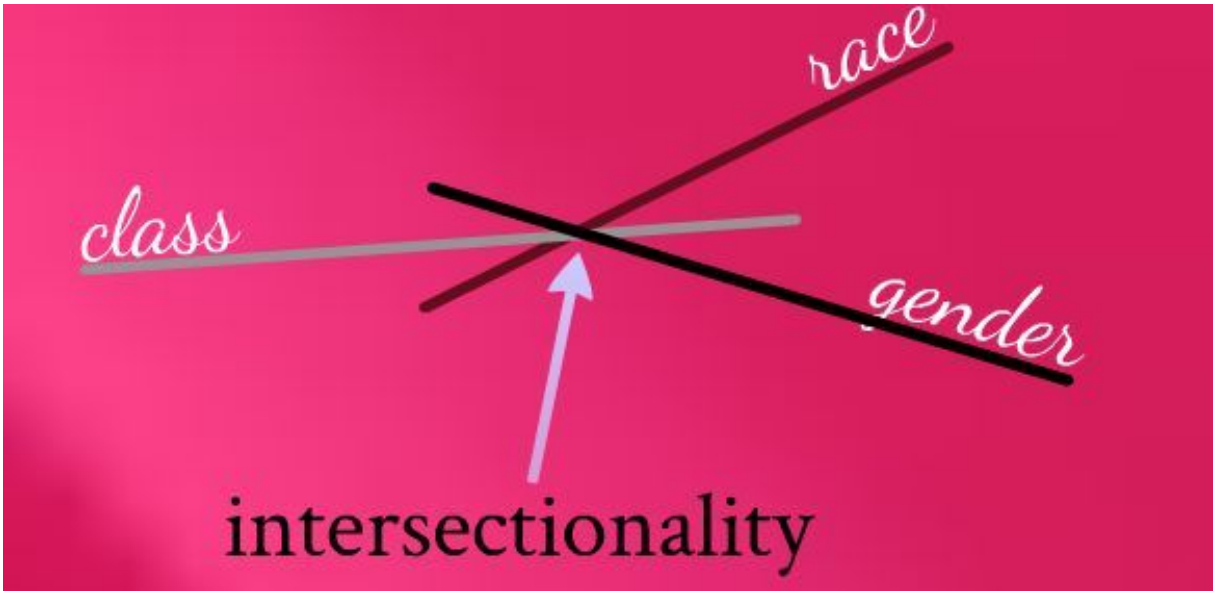

Intersektionel feminisme, eller 'intersectionality' på engelsk, har ikke noget med matematik at gøre, men påviser hvordan privilegier og mangel på samme skaber betingelserne for individet.

Queerfeminisme

Queerfeminismen vokser også frem i feminismens tredje æra, og forbindes især med filosoffen Judith Butler. Queerfeminismen udfordrer opfattelsen af 'kvinden', som et individ der er heteroseksuelt og ciskønnet (at være ciskønnet vil sige, at man identificerer sig med det køn man blev tildelt ved fødslen). Queerfeminismen ønsker at nedbryde heteronormativitet og cisnormativitet, og kæmper for retten til, at definere sin egen seksualitet og sit eget køn, der ikke nødvendigvis falder indenfor de binære og dominerende kategorier 'mand' og 'kvinde'.

Ciskønnet: Adjektiv. Beskriver en person, der er enig i sit tildelte køn ved fødslen. Svarer til det engelske begreb *cisgender*. Begrebet blev oprindeligt til for, at der skulle være et modstykke til transkønnet, således at man kan sige "ciskønnede personer" i stedet for "personer, som ikke er transkønnede". Det er derfor først og fremmest til for at afvise idéen om, at det at være ciskønnet er mere normalt end at være transkønnet og derfor ikke skulle behøve et seperat ord. kilde: killjoy.dk

Cisnormativitet udspringer af cissexisme og kommer til udtryk gennem et krav om, at en persons kønsudtryk skal falde inden for to binære køn, altså at vedkommende skal kunne genkendes som enten mand eller kvinde. Cisnormativitet beror - ligesom cissexisme - på en binær kønsforståelse og er den norm, der foreskriver, at alle mennesker kan inddeles i to let adskillelige og heteroseksuelt orienterede køn (mand eller kvinde). kilde: killjoy.dk

Feminismen skal kunne rumme alle uden at være hverken racistisk, homofobisk, transfobisk, kolonialistisk, ableistisk og så videre. Der er for eksempel forskel på at være en hvid, dansk, heteroseksuel ciskvinde, en syrisk transkønnet flygtning uden pas, en sort dansk lesbisk ciskvinde, og en handikappet hvid dansk cismand. Der findes forskellige former for undertrykkelse, og de rammer individer forskelligt afhængig af hvor de befinder sig på magtaksen (i forhold til køn, klasse, seksualitet og så videre).

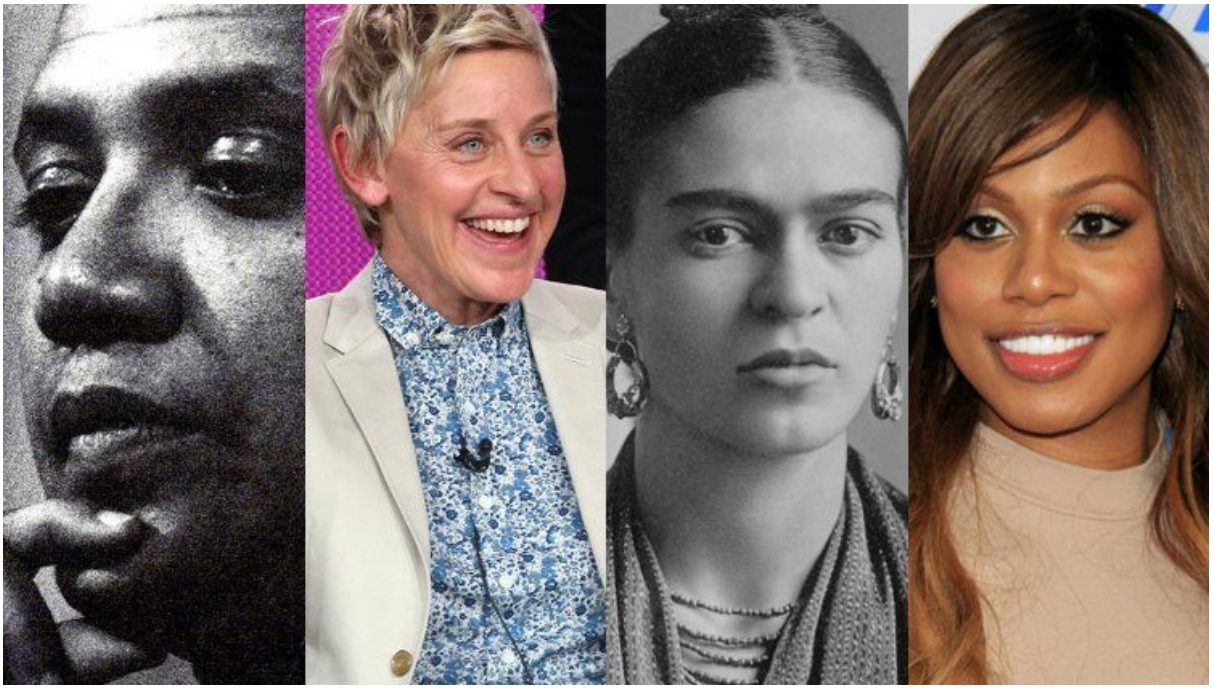

Hvad er en kvinde? Audre Lorde, Ellen Degeneres, Frida Kahlo og Laverne Cox

Opgaver

I kan vælge at arbejde med undervisningsmaterialet før og/eller efter I har set forestillingen. Arbejdsspørgsmålene er tilrettelagt, så I kan gøre begge dele. I kan også vælge at udpege et enkelt spørgsmål og arbejde i dybden med det.

1. Før I har set forestillingen 'I LOVE DICK' på Husets Teater

I det ovenstående har vi gennemgået de overordnede kendetegn ved feminismen. Feministiske forkæmpere har vist, hvordan det personlige er politisk. I det følgende skal I reflektere over og diskuterer, hvad det personlige og det politiske vil sige for jer. Hvilke samfundstendenser er oplagte at diskutere i forbindelse med parolen 'det personlige er politisk'? Lad os tage udgangspunkt i initiativerne til anti-abort lovgivning i delstaterne Alabama, Georgia osv. i USA. Del jer op i grupper, læs artiklerne/se videoerne og følg alle eller et par af arbejdsspørgsmålene. I kan vælge at blive og diskutere i grupperne, mens jeres lærer går rundt, eller I kan fremlægge jeres forskellige tanker om det personlige og det politiske i forhold til abortlovgivning i plenum efterfølgende. I skal ikke være eksperter i amerikansk abortlovgivning, men kunne snakke med hinanden om sammenhængen mellem det personlige og det politiske:

https://www.dr.dk/nyheder/udland/modstandere-udfordrer-den-fri-abort-og-gaar-hele-vejen-satser-paa-sag-ved-usas

https://www.buzzfeednews.com/article/briannasacks/abortion-alabama-ban-law-reproductive-rights

https://time.com/5591166/state-abortion-laws-explained/

Arbejdsspørgsmål:

- Hvilke konsekvenser kommer det til at have for kvinders liv, hvis deres mulighed for at få en abort indskrænkes? Lav gerne yderligere research på wikipedia, søg på artikler o.lign.
- Hvad er det for en slags politik der føres af anti-abortaktivisterne?
- Hvis I har tid, kan I lave endnu en liste med så mange relevante samfundstendenser i kan komme i tanke om, og argumenter for hvorfor disse tendenser er kritisable fra et feministisk perspektiv.
- Kan I komme på eksempler fra jeres eget liv, hvor I ser en sammenhæng mellem det personlige og det politiske?

2. Efter I har set 'I LOVE DICK' på Husets Teater

Tag ikke noter undervejs, men sæt jer evt. umiddelbart efter forestillingen alene og noter de momenter som står skarpest for jer.

- Del jer op i grupper, og diskuter hvad I forstår ved henholdsvis 'det personlige' og 'det politiske'. Sammenlign jeres diskussion af dette med forestillingen. Hvilke samfundsstrukturer forsøger karakteren Chris Kraus at gøre op med? Chris er på nogle områder privilegeret og på andre områder overhovedet ikke. Overvej hvilken position Chris optager i form af køn, seksualitet, nationalitet, klasse m.m. og hvordan det former hendes virkelighed og hendes kamp for ligestilling. Brug en time på at diskutere spørgsmålene og skriv jeres vigtigste pointer ned. Diskuter efterfølgende hvad I fandt frem til i grupperne i plenum.
- Nu har I diskuteret 'det personlige' og 'det politiske'. Måske mener I, at de to ting er adskilt fra hinanden, overlapper, eller måske at det personlige ikke kan adskilles fra det politiske. Set i sammenhæng med dette kan I diskutere, hvorvidt Kraus opnår at sige noget universelt gældende med udgangspunkt i hendes egen partikulære og personlige virkelighed. Brug jeres viden om intersektionel feminisme og queerfeminisme. Repræsenterer karakteren Chris Kraus kvinders virkelighed? Hvis ja, hvorfor? Hvis nej, hvorfor ikke? Vil du mene at man kan tale om kvinders virkelighed som et samlet hele? Husk at Chris Kraus indtager en oprørsposition som hvid, heteroseksuel, intellektuel amerikansk kvinde.

Ekstra spørgsmål:

- Chris Kraus skriver om det er personlige og det politiske i 1990erne inden internettet for alvor kommer til. Hvordan tænker I denne problematik har ændret sig med sociale medier som f.eks. instagram?
- Nu har I læst om feminismens tre bølger. Hvad kender I til den fjerde bølge?
- Diskuter i plenum om teater kan anskues som et bidrag til samfundsdebatten. Se evt. kapitel 2 om det politiske teater.

Litteraturliste

"Betty Friedan: The three waves of feminism", Ohio Humanities, 2018:
http://www.ohiohumanities.org/betty-friedan-the-three-waves-of-feminism/

Haddy Kreie: "Feminism in Theatre: History and examples, Drama 101: Intro to dramatic art/Humanity courses, Study.com:
https://study.com/academy/lesson/feminism-in-theatre-history-examples.html

Brianna Sacks: "For Women Trying to Get an Abortion in Alabama: This System is Designed to Humiliate You", Buzzfeed, 2019:
https://www.buzzfeednews.com/article/briannasacks/abortion-alabama-ban-law-reproductive-rights

Tara Law: "Here Are the Details of the Abortion Legislation in Alabama, Georgia, Louisiana and Elsewhere", Time, 2019:
https://time.com/5591166/state-abortion-laws-explained/

Olsen; Jensen: "Modstandere udfordrer den frie abort og går hele vejen: Satser på sag ved USA's højesteret", DR Nyheder, 2019:
https://www.dr.dk/nyheder/udland/modstandere-udfordrer-den-fri-abort-og-gaar-hele-vejen-satser-paa-sag-ved-usas

Cissexisme, Killjoy 2017:
https://killjoy.dk/da/Dictionary/Cissexisme

Ciskønnet, Killjoy, 2017:
https://killjoy.dk/da/Dictionary/Cisk%C3%B8nnet

2. Drama

Dramaturgi har at gøre med opbygningen af et stykke. Det handler om, hvordan et skuespil virker. Der er mange forskellige teoretikere, som har opstillet modeller over, hvordan man kan bygge et skuespil op. Det tidligst bevarede skrift vi har, som omhandler et dramas opbygning, har vi fra Aristoteles (384-322 f.Kr.), en græsk filosof og videnskabsmand, der som den første formulerede sine betragtninger omkring dramaets logiske, sammenhængende spændingsopbygning i det der siden skulle blive døbt det aristoteliske drama. Siden den græske tragedie, som var baggrunden for Aristoteles' analyse, er rammerne for dramaet blevet udvidet, sprængt og samlet på ny i en mangfoldighed af former. Skal man analysere et stykke scenekunst i dag, kan det derfor være en kæmpe fordel at have et overblik over den dramaturgiske udvikling, hvorfor vi her vil introducere et dramaturgisk analyseredskab. Lektor ved Dramaturgi på Aarhus Universitet, Janek Szatkowski, opstiller tre modeller for, hvordan man kan beskrive den udvikling, det europæiske drama har gennemgået over århundreder:

dramaturgi [dramatur'gi] subst. -en
1. reglerne for hvordan et skuespil el. en film opbygges og fremføres, og studiet heraf. dra/ma/tur+i <= græsk dramaturgia 'skuespilkomposition' <= dráma (genetiv drámatos) + -urgia besl. m. érgon 'arbejde' (jf. erg) Politikens Nudansk ordbog 2001, 2. udgave.

1. Den Dramatiske Form
2. Den Episke Form
3. Den Simultane Form

At indfange alle stykker i verden er umuligt, siger Szatkowski, og modellerne er ikke et forsøg på at beskrive alle stykker, der nogensinde er skrevet med blot tre overordnede modeller. Snarere ønsker han at formidle nogle generelle "regler", som kan tydeliggøre de fundamentale forskelle i struktur og strategi, som den dramatiske fortælling benytter for at formidle sit indhold, og hvorledes den dramatiske konstruktion påvirker den måde, vi fortolker hvad vi oplever i teatret.

Den dramatiske form

Den dramatiske form kan dateres tilbage til Aristoteles og begrebet mimesis, som kort fortalt refererer til efterligningen eller imitationen af den virkelige verden i kunst og litteratur. Her er formålet med den dramatiske fortælling at engagere sit publikum i historien, at få dem til at leve sig ind i det fiktive univers og dets figurer og reagere følelsesmæssigt på den stigende dramatiske spænding, som udfoldes i skuespillet. Drivkraften i den dramatiske form er typisk den centrale konflikt mellem hovedpersonernes forskelligartede viljer eller ønsker. Én scene følger af den anden i en kausal, lineær fremdrift af handlingen.

Spændingen opstår i takt med historiens udvikling, hovedpersonernes skæbne og hvordan den centrale konflikt vil blive løst. Et skuespil skrevet efter den dramatiske form vil være blottet for fortæller og kor og dramatikeren vil ikke på nogen måde være synlig i skuespillets konstruktion. Dette er for at sikre illusionen om skuespillets absolutte her og nu. Det betyder ikke, at dramatikeren ikke ønsker at formidle et budskab. Det betyder blot, at budskabet overbringes suggestivt gennem dramaets antydninger. Den såkaldte berettermodel (også kaldet Hollywoodmodellen) er et eksempel på en

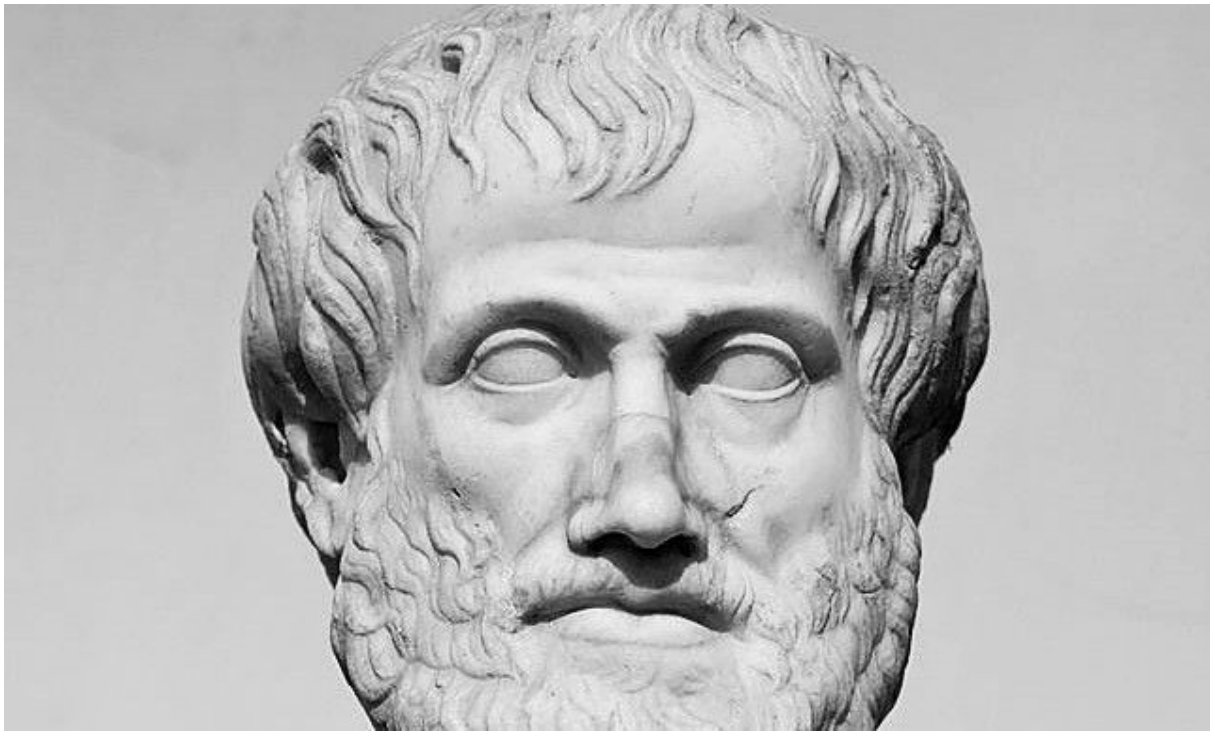

Aristoteles (384-322 f.Kr.)

videreudvikling af det aristoteliske drama og som bruges flittigt, både i film, tv og teater.

Den episke form

Den episke form er også kendt som non-aristotelisk drama. Den opstod som følge af det nye verdensperspektiv, fremført af bl.a. socialisten Karl Marx og psykoanalytikeren Sigmund Freud, og kan forstås som en reaktion på et samfund, hvor individet er frarøvet simpel suverænitet. Den skærende kontrast mellem folkemassernes arbejds- og leveforhold og den akkumulerede rigdom blandt samfundets spidser, satte den blinde tro på fremskridtets fordele i et industrialiseret samfund på prøve.

Lysten til at gøre op med denne skæve fordeling af goder var stigende blandt både kunstnere og befolkningen generelt. Denne udvikling reflekteres i den episke form, som sprænger den handlingens enhed, der kendetegner den dramatiske form og erstatter den med en række på hinanden følgende enheder eller scener, som knyttes sammen af montagens overordnede princip. Skuespillets scener eller handlingens begivenheder følger ikke af hinanden men efter hinanden og det er ikke ualmindeligt, at der forekommer spring i både tid og sted i fiktionens univers. Ofte formidles handlingen af en fortæller og dramaets karakterer er ofte stereotyper og ikke af en dybdegående, psykologisk natur. Montagens samlende princip peger tilbage på dramatikeren og dennes syn på verden udenfor fiktionens univers. Intentionen er at konfrontere individet med fakta, og tvinge publikum til at tage moralsk stilling til det som præsenteres. Teatret forvandles til et laboratorium i hvilket den menneskelige tilstand og samfundet generelt gøres til genstand for undersøgelse. Den indlevelse som den dramatiske form tilskynder, er i direkte modstrid med den bevidste stillingtagen til skuespillets problematik, som den episke form efterstræber.

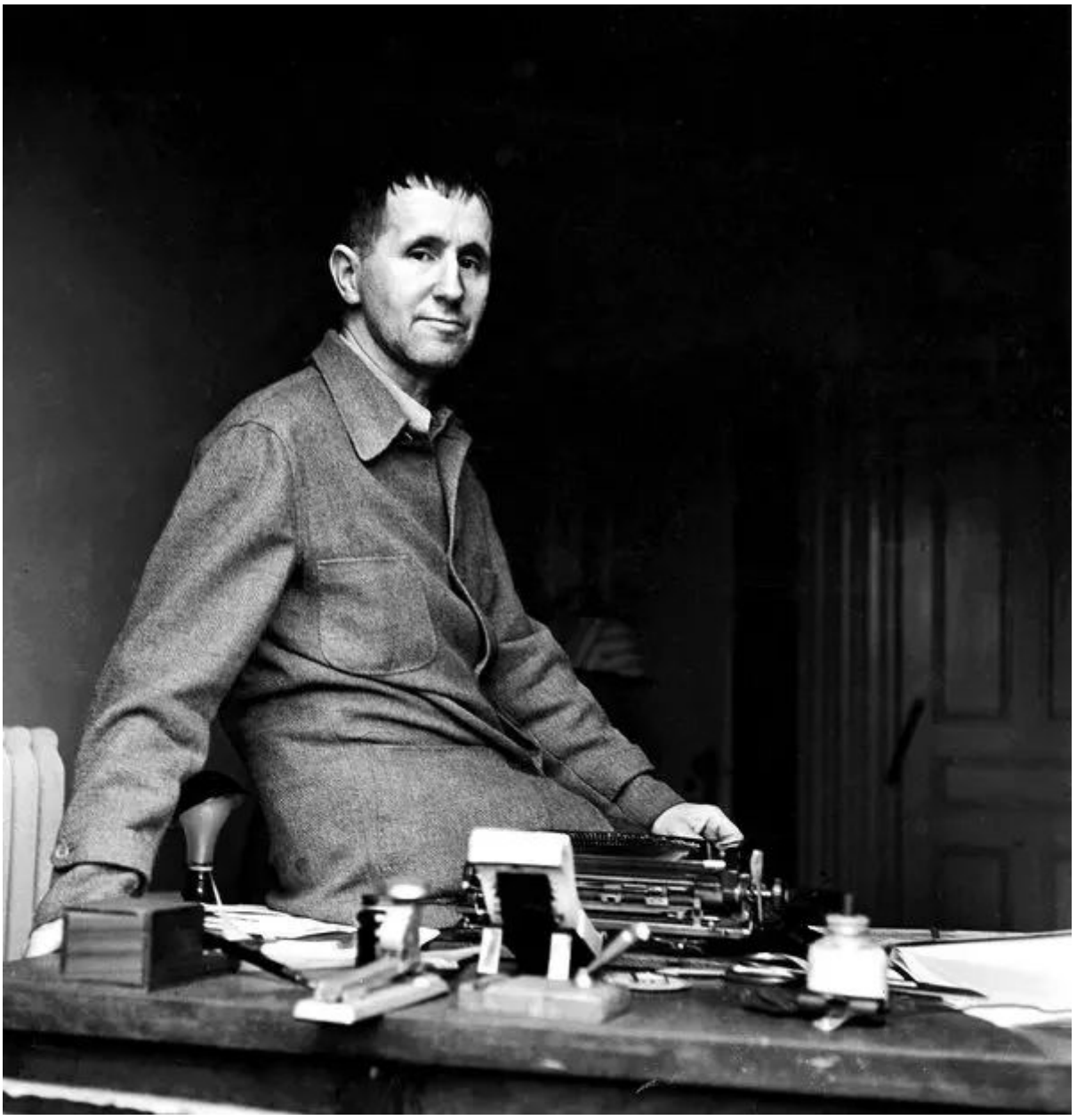

Bertolt Brecht 1898-1956. Tysk dramatiker, instruktør, forfatter og teoretiker.

Den tyske instruktør, dramatiker, digter og teaterteoretiker Bertold Brecht indførte begrebet Verfremdung, som er det tyske ord for fremmedgørelse, og betegner en række dramaturgiske strategier indenfor narration og iscenesættelse, som skal hindre publikums indlevelse i fiktionen. At man med den episke form forsøger at hindre publikums indlevelse, er imidlertid ikke ensbetydende med, at skuespil skrevet efter den episke form er blottet for dramatisk spænding. Men hvor den dramatiske form skaber spænding gennem handlingen, ved at få publikum til at undre sig over hvad som kommer til at ske, skabes spændingen i den episke form gennem publikums undren over hvordan handlingen bringes fremad.

Nedenstående skema er sammenfattet af Brecht, for at vise hvordan der sker en ændring i teatrets fokus fra den dramatiske eller aristoteliske form til det episke teater, og hvilke konsekvenser det medfører for de forskellige elementer i teatret:

Teatrets dramatiske form	*Teatrets episke form*
handlende	fortællende
indvikler tilskueren i en scenehandling	gør tilskueren til betragter
forbruger hendes aktivitet	vækker hendes aktivitet
lader hende føle noget	aftvinger hende afgørelser
oplevelse	verdensbillede
tilskueren bliver hensat i noget	hun stilles overfor noget
suggestion	argument
følelserne bliver konserveret	bliver drevet til at tage form af erkendelse
tilskueren står midt i det hele, lever med	tilskueren står overfor, studerer
mennesket forudsættes at være bekendt	mennesket er genstand for undersøgelse
det uforanderlige menneske	det foranderlige og forandrende menneske
spænding om slutningen	spændingen om gangen i det
en scene fører over i den næste	hver scene står for sig
vækst	montage
lineært forløb	i kurver
evolutionær nødtvungenhed	spring
mennesket som fikseret	mennesket som proces
tænkningen bestemmer tilværelsen	tilværelsen bestemmer tænkningen
følelse	ratio

Den simultane form

Indtrykkene fra de to verdenskriges grusomheder og den usikkerhed i den menneskelige selvforståelse, som fulgte heraf, kommer til at påvirke efterkrigstidens kunstneriske udtryk radikalt. Det, der præger tiden, er en følelse af, at man har mistet troen på tidligere tiders urokkelige sandheder og fundamentale trosbegreber. I 1942 stiller den franske forfatter Albert Camus spørgsmålet, om mennesket ikke, eftersom livet havde mistet al betydning, burde søge tilflugt i selvmord.

Hvor de to foregående narrative modeller skaber spænding gennem publikums undren over handlingens hvad og hvordan, opstår den dramatiske spænding ved den simultane form simpelthen ved at modsætte sig publikums fortolkning. Dette gøres ved at anvende en narrativ strategi, der er så kompleks, at en rationel tilgang til fortolkning af det vi ser, ikke kan rumme strukturen og derfor forstyrrer oplevelsens automatik. Den dramatiske spænding opstår således i spørgsmålet om, hvilken betydning vi som publikum kan tilskrive det, vi oplever. Den simultane form har sine rødder i et stadig mere videnskabeligt bestemt verdenssyn, hvor absolutte sandheder og idealistiske værdier drages i tvivl, kombineret med en global bevidsthed om de biologiske og menneskelige omkostninger ved den fortsatte såkaldte "blinde vækst". Udgangspunktet er fragmentering af mening og sammenhæng og formens kerne er, at sætte spørgsmålstegn ved absolutte sandheder. Fiktionslagene er skyllet bort, idet fiktion og virkelighed flyder sammen i en udefinerbar al-tid, som slører grænserne mellem de forskellige virkeligheder. I stedet for vil dramatikeren, som følger en simultan form, anvende forskellige typer af associative rum, som flettes sammen på kryds og tværs, men som dog peger i forskellige retninger, og modsætter sig fortolkning og forståelse. Montageprincippet er således fraværet af en fortællingens kerne. Formålet med det simultane drama er at undersøge den måde, vi tilskriver mening til oplevelser.

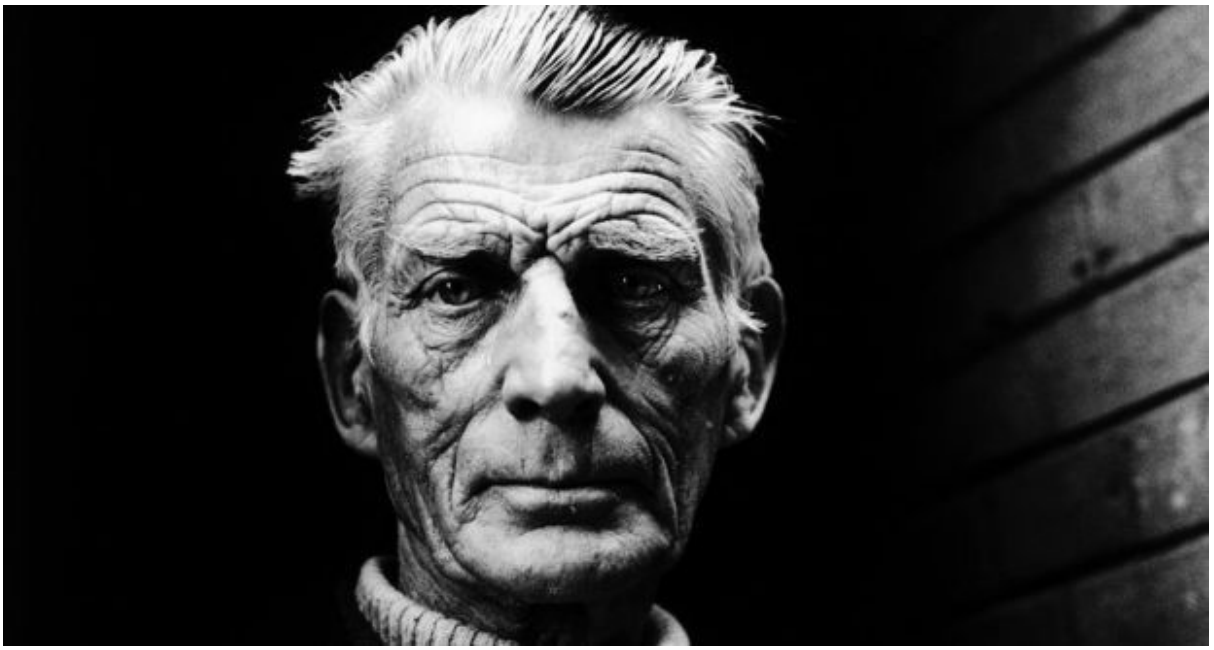

Samuel Beckett 1906-1986. Irsk dramatiker og forfatter af et af de mest kendte absurde dramaer 'Waiting for Godot', som er et eksempel på den simultane form.

Albert Camus brugte ordet absurd om menneskets situation og vilkår og dette er netop temaet i mange dramatikeres produktion. Dette kaldes "det absurde teater". De absurde teaterstykker har ingen nævneværdig handling eller konflikt, og tit har de hverken begyndelse eller slutning. Figurerne er sjældent tydeligt karakteriserede. For absurdisterne er humoren, ironien og satiren vigtige virkemidler. Disse anvendes som kontrast til den fortvivlede grundstemning, der ligger bag. Det absurde teater handler om at forsøge at genskabe tomheden i mennesket. Ved hjælp af humor får det os både til at grine samt mærke afmagt og fortvivlelse. Det absurde teaters klassikere opføres stadig i dag, men der har også været en afmatning i interessen for absurde teaterstykker. Stykkernes provokation af publikum har ændret sig betydeligt. I dag studser publikum ikke nødvendigvis over stykkernes manglende tids- og stedsangivelse eller personernes manglende psykologi. Nye dramatikere bruger elementer fra det absurde teater, og publikum bliver ofte efterladt med en undren. Moderne dramatikeres brug af disse elementer hænger sammen med dekonstruktivismen, hvor alt opløses i sine enkelte elementer.

Politisk teater

Politisk teater betegner som regel teater i tydelig opposition til magthaverne, og som stiller sig kritisk overfor samfundets tilstand. Man kan argumentere for, at teater der bekræfter og understøtter dominerende samfundsmæssige ideologier, holdninger og adfærd og gør dem til noget naturgivent også er politisk teater - uden at få denne betegnelse. Teater skildrer noget og udelader noget andet, og denne skildring har altid en retning, en mening og en agenda - uanset om skaberne af stykket er åbne om dette eller ej. Ud over teatrets indhold kan begrebet politisk teater også referere til det oplevelsespolitiske. Det vil sige, at teatret gennem sin form og funktion udfordrer gængse måder at se og forstå teater og verden på, med henblik på at øge tilskuerens indsigt og handlingsmuligheder. For eksempel kan betegnelsen politisk teater anvendes i sammenhæng med det sovjetiske revolutionsteater og det proletarisk-revolutionære teater i 1920erne med navne som Erwin Piscator og Bertolt Brecht. Brechts lærestykker og episke dramatik afbildede samfundsmæssige problematikker og uretfærdigheder med henblik på at påvirke dem.

Teaterteoretikere Kim Wiltshire og Billy Cowan inddeler nyere politisk teater i seks undergrupperinger: agitprop, arbejderteater, teater med henblik på oplysning/uddannelse (f.eks. Brechts lærestykker), kvindeteater, queerteater og antiracistisk teater (Wiltshire, Cowan 2018:2). I det følgende vil vi uddybe det feministiske teater som en subgenre til politisk teater og overgenre til f.eks. kvinde- queer og antiracistisk teater.

Feministisk teater

Er du klar over, at kun fem kvinder er blevet nominereret til at vinde en Oscar for bedste filminstruktør, og at kun én kvinde har vundet i hele Oscar uddelingens historie? Ligesom filmindustrien er teaterindustrien historisk set domineret af mænd - og det er den stadig i høj grad. Den feministiske bevægelse og feministisk teater forsøger at gøre op med dette, ved at gøre opmærksom på kvinders rolle i samfundet, fortælle kvinders historier, og udfordre den måde hvorpå disse fortælles. Læs gerne op på feminismens tre bølger, intersektionel feminisme og queerfeminisme fra kapitel et.

Det queerfeministiske og intersektionelle teaterstykke 'Collective Rage' af Jen Silverman

Feministisk teater opstod i 1970erne. Udover at fortælle kvinders historier og modstå marginaliseringen af kvinder, arbejdede feministisk teater også for at undergrave 'det mandlige blik' (the male gaze). 'Det mandlige blik' betegner ideen om, at verden ses fra mænds perspektiv, og at kvinder generelt set repræsenteres som objekter der skal kigges på og/eller begæres. For at tage et opgør med mandens perspektiv som det naturgivne, universelle eller "neutrale" perspektiv, udfordrer feministisk teater både indhold og form i teaterstykker.

Feministisk teater har fokuseret på teaters indhold ved at:

- Undersøge kønsroller, ofte ved at latterliggøre dem eller bytte om på dem.

- Synliggøre inflydelsesrige, men ofte marginaliserede kvindelige figurers arbejde og deres historier.
- Fortælle de uretfærdige historier om kvinder, der er blevet undertrykt.
- Kritisere magtsystemer, der fortsat undertrykker kvinder.

Formmæssigt har feministisk teater udfordret alle aspekter i produktionsprocessen fra plotstrukturer til rollebesætning og prøveforløb. Som eksempel på feministiske formmæssige greb kan nævnes:

- Inklusion: Feministisk teater søger at inkludere så mange intersektionelle stemmer som muligt i stykkets fortælling og i prøveforløbet.
- Samarbejde: Hierarki og autoritet afvises. Teaterinstruktører forsøger at give magt til skuespillerne ved at spørge dem til råds, og lade dem tage beslutninger i forbindelse med opsætningen (fortolkning og scenografi).
- Alternative narrative strukturer: Feministisk teater afviser ofte lineære narrativer, f.eks. ved at lade plottet være åbent uden afslutning, cirkulært eller episodisk.
- Centreret om kvinder: Det placerer kvindelige karakterer i handlingens centrale forløb, ofte ved at sammensætte en gruppe af skuespiller uden at der er en central hovedperson.

Opgaver

- Se 'I LOVE DICK' på Husets Teater. Tag ikke noter undervejs, men sæt jer evt. umiddelbart efter forestillingen alene og noter de momenter som står skarpest for jer.
- Hvilke valg er der truffet i forhold til scenografi, spillestil, rekvisitter, lys og lyd?
- Analyser forestillingen ud fra de tre dramatiske modeller (den dramatiske, episke og simultane model). Hvilke elementer kan I finde fra de forskellige modeller i forestillingen?
- Diskuter forestillingen ud fra listen af indholdsmæssige og formmæssige greb anvendt af feministisk teater ovenfor. Diskuter i plenum eller i grupper hvordan 'I LOVE DICK' kan analyseres som feministisk teater.

Litteraturliste

Janek Szatkowski: “Dramaturgiske modeller – om dramaturgisk tekstanalyse”, *Dramaturgisk analyse, en antologi*, Institut for Dramaturgi, Århus Universitet, Århus, 1989.

Filmcentralens berettermodel:
http://filmcentralen.dk/gymnasiet/filmsprog/berettermodellen

Politikens Nudansk Ordborg med etymologi, Politikens Forlag, København, 2001.

Bodil Due, Euripides, Den Store Danske online:
http://denstoredanske.dk/Kunst_og_kultur/Litteratur/Gr%C3%A6sk_litteratur/Klassisk_gr%C3%A6sk_litteratur_550-300/Euripides

Aristoteles, *Poetikken*, Det Lille Forlag, 2004.

Langsted, Politisk teater, Den store Danske online:
http://denstoredanske.dk/Gyldendals_Teaterleksikon/Genrer/politisk_teater

Flygare; Højlund; Ohrt; Ægidius: *Klar Scene: En introduktion til teater*, Forlaget Drama, 1994.

Wiltshire; Cowan: *Scenes from the Revolution: Making Political Theatre 1968-2018*, Pluto Press 2018

Haddy Kreie, Feminist theatre, study.com/academy:
https://study.com/academy/lesson/feminism-in-theatre-history-examples.html

Male gaze, Wikipedia:
https://en.wikipedia.org/wiki/Male_gaze

3. Engelsk/Dansk/Almen sprogforståelse

Dette kapitel kan både anvendes til at analysere romanen på originalsproget (engelsk) eller i den oversatte udgave på dansk. Kapitlet er dog forsøgt tilrettelagt uden at man behøver at have læst romanen, da den på mange måder kan være svær at tilgå på gymnasieniveau. I det følgende vil vi koncentrere os om at placere Chris Kraus værk 'I LOVE DICK' i litteraturhistorien, og som et stykke kulturkritik i det 20. århundredes vestlige kunstkanon.

'I LOVE DICK' handler om den hvide, heteroseksuelle, intellektuelle kunstner Chris Kraus, der gør oprør mod en mandsdomineret kunstverdenen. En verden, der konstant reducerer Chris værdi som menneske, som intellektuel og som kunstner. Chris bliver gjort til sin mands 'ledsager' til fester, kunstarrangementer og så videre, i stedet for at blive anerkendt på lige fod med ham. Chris begynder sammen med sin mand Sylvère, at skrive breve til Dick, og i brevene sammenfletter Chris i en vid tankestrøm sine følelser for Dick med referencer til andre kvindelige kunstnere og aktivisters oprør. Hvad der forstås som noget personligt (forelskelse, parforhold og selvrefleksion) sidestilles med samfundsanliggender som kunst, aktivisme og politik. På den måde kan man argumenterer for, at Chris ophøjer det personlige i sin brevskrivning, der bliver til en bog. Kvindelige kunstnere er ofte blevet anklaget for at beskæftige sig med det personlige, ligesom kvinder historisk set har arbejdet i hjemmet, som vi kan forstå som et personligt rum, mens mænd har arbejdet udenfor hjemmet og haft stemmeret/påvirket samfundsanliggender, hvad vi kalder det offentlige rum. Denne opdeling af mænd og kvinders roller kan anskues som en magtstruktur i samfundet, der giver visse individer flere muligheder, magt eller privilegier end andre. En bevægelse der har været med til at ændre dette er feminismen. Læs om feminismens hovedtræk i samfundsfagskapitlet i dette undervisningsmateirale.

I 1960erne havde feminismen sin anden bølge som en reaktion på kvinders position som husmødre i hjemmet. Den anden bølge opstod som en kritik af kvinders manglende identifikation i en verden, der gør dem til husmødre og intet andet. På samme måde kan 'I LOVE DICK' ses som et oprør mod tilsidesættelsen af kvinder i intellektuelle og kunstneriske kredse. For eksempel oplever Chris hvordan hun hele tiden bliver usynliggjort som Sylvères 'ledsager' eller 'plus one' til fester, arrangementer etc., i stedet for at hendes navn, og dermed kunstneriske virke, anerkendes (s. 47 i manus!!). Hun er ikke noget i sig selv andet end en ledsager til den intellektuelle mand. Hun 'forsvinder' i relationen til Sylvère på trods af deres fælles beslutning om, at gøre op med århundreders mandlig dominans både seksuelt og i en professionel sammenhæng.

Som nævnt i introduktionen er romanen 'I LOVE DICK' autofiktiv. Man kan kalde det en fiktiv selvbiografi. I sin litterære form er 'I LOVE DICK' nyskabende. Kraus sammenblander genrerne fiktion, brevform og selvbiografi. Det banebrydende og meget formative parole for den anden feministiske bølger lyder 'det personlige er politisk'. Dette slagord fungerer både som en formmæssig og indholdsmæssig livline i 'I LOVE DICK' (SPØRGS UD FRA DETTE). Kraus forsøger gennem brevene til Dick, at skrive sig frem til et sted hvor hun er 'noget'. Kraus skriver sig på den måde ind i en feministisk oprørsposition, der sammenblander det personlige og det politiske, hvad man også kan forstå som det private og det offentlige. Hun blotter intime tanker og følelser for læseren (og publikum), ved at dele intime detaljer om sine følelser, lyster og fantasier, og sammenkæder dette med refleksioner over teori, kunst og aktivisme.

Chris Kraus refererer bl.a. til performancekunstneren Hannah Wilke og menneskerettighedsforkæmperen Jennifer Harbury, der sultestrejkede under borgerkrigen i Guatemala.

I kapitlet for drama redegjordes der for det 'politiske teater' og det 'feministiske teater'. På samme måde eksisterer der også genrer i litteraturen som 'kvindelitteratur' og 'feministisk litteratur'. Historisk set er 'kvindelitteratur' blevet sidestillet med 'det private', og er ofte blevet beskrevet som kunst, der ikke rækker ud i verden, og derfor ikke er politisk. Kvinder, der har skrevet om deres virkelighed og kritiseret kønsdiskriminerende magtstrukturer i samfundet gennem deres forfatterskab, er ofte blevet tilsidesat som 'navlepillende' litteratur. Store kvindelige forfattere som Virginia Woolf, Simone de Beauvoir og Sylvia Plath skrev alle om deres position i samfundet som kvinder.

Forfatterne Virginia Woolf (1882-1941), Simone de Beauvoir (1908-1986) og Sylvia Plath (1932-1963)

I et forsøg på at nærme sig sin kone, eller måske egentlig nærme sig hendes ideer - da han selv er kørt fast i akademisk fatigue ved at skrive om Holocaust - indvilliger Sylvère i brevproduktionen til Dick og det abstrakte trekanstdrama der kommer ud af dette, som en støtte for sin kone. Chris prøver på den anden side at nærme sig selv, at *skrive sig* frem til sig selv, udenfor Sylvère og Dicks blik på hende. Dick fremgår både som person, og som en humoristisk metafor for mænd generelt som *dicks*. Dick bliver også en metafor for 'det mandlige blik', som trækker tråde til den mandsdominerede kunstkanon og kulturkritik, der tingsliggør kvinden som noget man kigger på eller begære. Alligevel ender dette "trekantsdrama" med at udslette Chris (igen), eller i hvert fald at demonstrere hvordan hun reduceres til en mægler mellem de to intellektuelle mænd, der udveksler ideer og opbygger en relation. Dette understreges i sidste scene, da Dick (intentionelt?) staver Chris navn forkert (Kris). Hun får tilsendt en fotokopi af et brev Dick har skrevet til Sylvère, hvor han virker mere interesseret i at beskytte sin relation til Sylvère end Chris.

Man kan anskue 'I LOVE DICK' som et værk, der taler fra en kvindes position, og dermed forsøger hun at tage et opgør med det 20. århundredes kunstkanon, der ekskluderer kvindelige kunstnere. Chris Kraus bruger sig selv som case studie i romanen (og i forestillingen). Hun politiserer noget der er personligt for hende (og andre kvinder), og gør det universelt gældende.

Opgaver

- Se 'I LOVE DICK' på Husets Teater. Tag ikke noter undervejs, men sæt jer evt. umiddelbart efter forestillingen alene og noter de momenter som står skarpest for jer.
- Sæt jer i grupper eller diskuter i plenum, om I mener Chris lykkes med at frigøre sig fra sin rolle som 'ledsager' i relation til Sylvère og Dick.
- Romanen er autofiktiv. Chris, Sylvère og Dick er tydeligt baseret på virkelige personer. Men karaktererne, plottet osv. er alt sammen Chris Kraus værk. Grænserne mellem realitet og fiktion er uklar. Spørgsmål i forhold til romanen: Hvad tror I forfatteren Chris Kraus prøver på, ved at lade hovedpersonen Chris skrive i brevform til Dick? Spørgsmål i forhold til forestillingen: Hvilken rolle mener I Sylvère tildeles i dette? Og hvordan repræsenteres Dick?
- I et interview med Dazed Digital udtaler forfatteren Chris Kraus: "I'm not writing about feminism. I am a woman writing about things" (Dazed Digital 2016). Diskuter dettes udsagns umiddelbare modsætning til feminismens formål i litteraturen. Læs gerne artiklen: https://www.dazeddigital.com/artsandculture/article/31239/1/author-chris-kraus-on-her-radical-1997-novel-i-love-dick

Litteraturliste

Philomena Epps: “Chris Kraus on her radical 1997 novel ‘I Love Dick’” in Dazed Digital 2016:
https://www.dazeddigital.com/artsandculture/article/31239/1/author-chris-kraus-on-her-radical-1997-novel-i-love-dick

Anna Raaby Ravn: “20 år gammel feministisk roman er irriterende og eminent”, Information, 2017:
https://www.information.dk/kultur/anmeldelse/2017/03/20-aar-gammel-feministisk-roman-irriterende-eminent

Male gaze, Wikipedia:
https://en.wikipedia.org/wiki/Male_gaze